

Три Товстуні (скорочено)

Юрій Олеша

Юрій Олеша

Три Товстуні

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Частина перша

КАНАТОХОДЕЦЬ ТІБУЛ

Розділ I

НЕСПОКІЙНИЙ ДЕНЬ ДОКТОРА ГАСПАРА АРНЕРІ

Був собі доктор Гаспар Арнері, який міг здатися чарівником, бо виробляв дивовижні речі. та він не мав нічого спільного з чарівниками й пройдами, що обдурювали довірливий люд, бо Арнері був учений.

Одного разу влітку доктор Гаспар Арнері надумав вийти на прогулянку, щоб зібрати деякі види трав і жуків. Він хотів добратися до Палацу Трьох Товстунів, який стояв серед велетенського парку, довкола якого тяглися луги. Арнері рушив до міського валу, щоб найняти екіпаж, який довів би його до палацового парку. Та біля міського валу зібрався натовп, а брама була зачинена. Натовп вирував, усі голосно розмовляли, кричали, лаялись, сварилися. Якась жінка пояснила доктору, що гвардійці палацу не випускають людей з міста, щоб вони не допомогли тим, які вже вийшли з міста і пішли до Палацу Трьох Товстунів. Адже сьогодні зброяр Просперо і гімнаст Тібул повели народ, щоб взяти штурмом Палац Трьох Товстунів.

Почулися удари гармат. Натовп кричав: "Геть Трьох Товстунів!" Разом з іншими людьми доктор виліз на башту якогось будинку, щоб спостерігати, що ж відбувається. Старому важко було підніматися, він загубив плащ і каблук від черевика. З площадки башти Арнері побачив, що гвардійці перемогли народ, схопили зброяра Просперо і відчинили браму в місто. У башту вдарив снаряд, і доктор полетів сторчака, гублячи другий каблук, тростину й окуляри.

Розділ II

ДЕСЯТЬ ПЛАХ

На щастя, доктор залишився живий. Коли він отямився, уже був вечір. Арнері йшов з площі і бачив на дорозі мертвих людей. За пів години він добувся до людних місць і здивувався, що люди тут живуть, як і раніше, і ніхто не думає, що вождя народу, зброяра Просперо, взято в полон.

Арнері чув, як люди говорять про те, що Просперо посадили в залізну клітку у Палаці Трьох Товстунів. Якийсь хлопчисько, що пробігав поруч сказав, що зброяр

Просперо у клітці, а гімнаст Тібул на волі!

Раптом на вулиці з'явилася незвичайна процесія. Попереду їхали два вершники зі смолоскипами. За вершниками повільно рухалася чорна карета з гербом. А позаду йшло сто теслярів. Всі вони йшли будувати плахи заколотникам, які повстали проти влади Трьох Товстунів!

Доктор відчув, що втомлений, тому найняв екіпаж і поїхав додому.

Розділ III

ПЛОЩА ЗОРІ

Дорогою додому Арнері бачив, що у місті повно сторожі. Візник розповів, що гвардійці сплять у робітничі квартали, бо хочуть знайти гімнаста Тібула. На головній площі міста, яка звалася Площею Зорі, виявилося, що далі проїхати неможливо. При в'їзді збилося безліч екіпажів, карет, вершників, пішоходів.

Називали цю площу Площею Зорі, бо вона була оточена величезними, однакової висоти і форми будинками і вкрита скляним куполом, що робило її схожою на колосальний цирк. Посередині купола на страшній висоті горів найбільший у світі ліхтар з назвою Зоря. Зоря освітлювала всі закутки, всі куточки й комірчини в усіх будинках, що оточували площу кам'яним кільцем.

Всі люди довилися вгору, бо там по даху рухалася маленька постать. Залізо гриміло під її ногами. Вона розмахувала плащем, утримуючи рівновагу за допомогою жовтої китайської парасольки. Це був гімнаст Тібул, який вирвався з рук гвардійців. Його вправність стала йому в пригоді. На площі з'явилися гвардійці. Тібул переступив через бар'єр і став на карниз. Він простяг руку, обмотану плащем. Зелений плащ майорів, наче прапор. З цим самим плащем, в цьому самому вбранні, пошитому з жовтих і чорних трикутників, народ звик його бачити під час вистав на ярмарках і недільних гулянках.

Тібулу треба було пробратися на протилежний бік площі – тоді він міг би втекти з Площі Зорі в робітничі квартали. Від дев'яти будинків, з усіх боків, до середини купола, до Зорі, тяглося дев'ять тросів. Тібул вирішив пройти по дроті, дістатися на протилежний дах і врятуватися.

Він ішов то дуже повільно, то раптом майже біг. Офіцер почав стріляти в нього, та його вбив один з гвардійців, якого підтримали інші: "Хай живе народ!". Та їхні противники почали стріляти в Тібула. Коли Тібул підійшов до ліхтаря, той погас. Зробилося страшенно темно і страшенно тихо. У темному куполі з'явився блідий квадрат. Усі побачили шматочок неба з двома маленькими зірочками. Потім у цей квадрат проліз гімнаст Тібул і утік з Площі Зорі.

Доктор Гаспар Арнері повернувся, нарешті, додому. Його економка, тітонька Ганімед, зустріла його на ганку. Вона була дуже схвильована, бо доктора так довго не було вдома! Вона нікуди не виходила з дому, тож Арнері розповів їй про всі події в місті. Хоч старий був втомлений, він взяв свою шкіряну книгу і написав про все, що сьогодні відбулося. Раптом доктор побачив, як з його каміна вилазить гімнаст Тібул.

Частина друга

ЛЯЛЬКА НАСЛІДНИКА ТУТТІ

Розділ IV

ДИВНА ПРИГОДА ПРОДАВЦЯ ПОВІТРЯНИХ КУЛЬ

Другого дня на Площі Суду теслярі будували десять плах, а юрби людей прийшли подивитися. Був сильний вітер, і продавець дитячих повітряних куль піднявся з кулями в повітря. Він летів над містом, повиснувши на шворці, до якої були прив'язані кулі. Вітер гнав кулі з продавцем в бік Палацу Трьох Товстунів. І от продавця занесло в одне з розчинених вікон палацу. Чоловік потрапив у кондитерський відділ. Сьогодні в Палаці Трьох Товстунів мав відбутися парадний сніданок з нагоди успішного розгрому вчорашнього заколоту. Після сніданку Три Товстуни, вся Державна рада, почет і шановні гості збирались їхати на Площу Суду дивитися на страту.

У кухні стояв величезний торт, який скоро мали подавати, і продавець кульок приземлився якраз на торт. Кулі він досі тримав за шворку. Чоловік заплющив очі і вирішив їх не розплющувати. "Торт загинув", – сказав молодий кондитер, але старший кондитер знайшов вихід: продавця разом з кулями обліпили з усіх боків кремом і прикрасили цукатами.

Шестеро слуг подали торт у зал. Тоді продавець розплющив очі і побачив Трьох Товстунів. Вони були гладкі, сиділи на головних, найвищих місцях і їли більше за всіх. Товстуни говорили з гостями про те, що зброяра Просперо сьогодні ще не знищать, бо треба вивідати в нього плани заколотників. Гості попросили привести заколотника.

До залу ввели скутого зброяра Просперо. Його підвели до столу. Просперо був блідий. Кров запеклася у нього на лобі й скронях, під скуйовдженим рудим волоссям. Товстуни почали говорити йому, що скоро стратять його, та Просперо говорив, що не боїться: у нього голова одна, а в народі сотні тисяч голів. Просперо говорив, що селяни, робітники, шахтарі, солдати повстають проти влади Трьох Товстунів. П'ятнадцять років народ гуртує сили, тепер пробила остання година Товстунів. Розлючені Товстуни наказали вивести Просперо, а самі вирішили їсти торт. Продавець кульок уже гадав, що йому кінець, та тут почувся плач наслідника Тутті.

Наслідникові Тутті було 12 років. Він виховувався у Палаці Трьох Товстунів, ріс, як маленький принц. Товстуни хотіли мати наслідника. У них не було дітей. Все багатство Трьох Товстунів і керування країною мало перейти до наслідника Тутті. Хлопчик прибіг у зал і розповів разом зі своїм вихователем, що його ляльку зіпсували гвардійці. Сльози Тутті налякали Товстунів. Вони відклали сьогоднішню страту і скликали нараду. Судді, радники, кати примчали до палацу. А продавця разом з тортом винесли з залу. Товстуни дізналися, що 12 гвардійців підійшли у парку до хлопчика і почали називати його вовченням, а Товстунів – гладкими свинями. Потім гвардійці своїми шаблями проткнули ляльку, і ніхто їх не покарав, бо сторожа махала їм капелюхами і казала, що

незабаром усі війська перейдуть на бік повстанців.

Знялася тривога. Надійні частини палацової гвардії були розставлені на чатах у палаці, в парку, біля входів та виходів, на мостах і по дорозі до міської брами. Ляльку наслідника, яка нагадувала справжню дівчинку, знайшли в парку на траві і вирішили, що її повинен полагодити доктор Гаспар Арнері. Він мав зробити це до завтрашнього дня, інакше зазнає суворої кари.

Чим же скінчилися пригоди летючого продавця повітряних куль? З зали його винесли у кондитерську, та один зі слуг впав і торт перевернувся. На щастя, у кухні були тільки кухарчуки, а трьох головних кондитерів не було. Продавець підкупив кухарчуків кульками, бо кожен з них мріяв про кульку. За це один з кухарчуків показав продавцеві таємний вихід з палацу. Цей вихід починався з величезної мідної каструлі, яка не мала дна. Тож продавець роздав своїх 20 куль, а сам увійшов у каструлю, ногами наперед.

Розділ V

НЕГР І КАПУСТЯНА ГОЛОВА

Тітонька Ганімед вирішила показати доктору мишу, яку зловила у мишоловку, і дуже налякалася, коли, зайшовши у кабінет, побачила у доктора негра. А негр і доктор голосно реготали. Доктор Гаспар заспокоїв тітоньку і попросив подати їм сніданок.

Згодом Арнері з негром вийшли в місто. Доктор жив на вулиці Тіні. Звідси вони пішли на Чотирнадцятий Ринок і побачили, оголошення, що сьогодні уряд Трьох Товстунів справляє тут для народу свято. Доктор відразу зрозумів, що тут сьогодні буде свято, а на Площі Суду відбудеться страта заколотників: Товстуні хочуть відвернути увагу народу від сьогоднішньої страти.

На базарній околиці уже зібралися бідні жителі околиць: ремісники, майстри, продавці житніх коржиків, поденниці, вантажники, старці, каліки. Обличчя людей були похмурі, всі очікували чогось недоброго. Деякі люди хотіли йти на Площу Суду, але не мали зброї, а Площа була оточена потрійним кільцем гвардійців. Люди говорили, що скоро солдати перейдуть на їхній бік, бо вночі гвардієць застрелив свого офіцера і цим він врятував життя гімнастові Тібулу.

Доктор Гаспар і негр підійшли до балаганів. На сцені з'явився іспанець. Він гадав, що негр теж актор, тому покликав його. Негр піднявся до завіски. Іспанець розповів йому таємницю: Три Товстуні найняли сто акторів для того, щоб вони виступали сьогодні на ринках і своєю грою всіляко вихваляли владу багатіїв і ненажер та водночас паплюжили заколотників, зброяра Просперо і гімнаста Тібула. Багато акторів відмовились. Їх заарештували.

Почався спектакль. Коли вийшов на сцену силач Лапітуп і сказав, що Три Товстуні розіб'ють лоби зброяреві Просперо й гімнастові Тібулу, негр вийшов на сцену. Він сказав, що силач – син молотобійця, його батько працює на заводі, сестра – прала, а силач – зрадник! Силач відступив, але народ подумав, що негр такий же актор, як і силач Лапітуп, і теж одержав гроші від Трьох Товстунів. І тут негр сказав, що він гімнаст Тібул, а чорним його зробив Гаспар Арнері. Народ кричав, щоб Тібул тікав, та

тут на площі з'явилися три вершники й карета. Це був капітан палацової гвардії граф Бонавентура в супроводі двох гвардійців. Вони везли доктору ляльку. Арнері сів до них в карету і поїхав з ними додому.

Та тут силач Лапітуп почав бігти за каретою, щоб розповісти, що Тібул тут. Тібул побачив, що треба тікати. Він перескочив за паркан і опинився на грядці, де росла капуста. Його переслідувачі – силач, жебрак і іспанець, наблизилися до паркана. Тібул схопив капусту і кинув у ворогів. Капустяна голова влучила в живіт директору. Потім полетіла друга, третя... Вони вибухали не гірше за бомби. Вороги розгубилися. Тібул нахилився за четвертою. Та тут виявилось, що це голова продавця кульок. Він саме вилазив з потаємного ходу. Продавець розповів про хід Тібулу. Потім Тібул утік з городу, перестрибнувши через протилежний паркан.

Розділ VI

НЕПЕРЕДБАЧЕНІ ОБСТАВИНИ

Тієї ночі, коли Тібул з'явився в домі доктора, він і став негром, намастившись рідиною, яку дав доктор. Арнері мав і есенцію, яка знищувала це темне забарвлення...

У кареті Арнері подумав, що дівчинка – це небога одного з Трьох Товстунів чи маленька гостя наслідника Тутті, яку треба вилікувати. Та доктор знав також, що живих дітей не допускають до наслідника Тутті. Яким же чином ця дівчинка потрапила до палацу? Нарешті чиновник сказав, що це лялька.

Вдома у доктора капітан Бонавентура сказав, що ляльку треба полагодити треба до завтрашнього ранку. Арнері сказав, що мусить вивчити механізм ляльки, тому не встигне, але капітан не слухав. Він сказав, що все має бути готове до завтрашнього ранку. Коли капітан пішов, доктор попросив тітоньку Ганімед поводитися дуже тихо і не заважати. Тітонька Ганімед замкнулася у своїй кімнаті і вирішила написати листа своїй небозі. Довелося писати дуже обережно, щоб не рипіло перо.

Питання про те, де дівся негр, він же гімнаст Тібул, непокоїло доктора Гаспара. Доктор розглядав бідну ляльку і дивувався, звідки рани. Він не мислив собі, що це зробили гвардійці, навіть не припускав, що вже й палацова гвардія відмовляється служити Трьом Товстунам і переходить на бік народу.

Обличчя ляльки нагадувало доктору когось, але він не міг пригадати кого. Згодом він зрозумів, що не встигне полагодити ляльку, хоч і знав як. Йому було потрібно два дні. Тож доктор взяв ляльку, викликав карету і поїхав у Палац Трьох Товстунів. Він розумів, що може і не повернутися звідти.

Розділ VII

НІЧ ДИВНОЇ ЛЯЛЬКИ

Була ніч, коли доктор їхав до Палацу. Він підганяв візника. Надворі було дуже тривожно, темно і безлюдно. Доктор вирішив поспати, а коли прокинувся, уже був біля палацу. Його розбудила сторожа, яка кричала, що ніхто не має права підходити до палацу ближче ніж на кілометр. Доктор обурився, представився, але охорона не вірила. Начальник караулу говорив, що доктор зараз вдома і лагодить ляльку Тутті. Тоді Арнері вирішив показати ляльку, щоб переконати сторожу, що він не самозванець. Та тут

виявилося, що ляльки нема: поки він спав, вона випала з екіпажа.

Візник повернув, і вони з доктором поїхали, обдивляючись дорогу. Та вони нічого не знайшли. Доктор зголоднів і наказав шукати шинок. Довго вони їздили темними вулицями, бо всі шинкарі позачиняли свої двері. Всі, хто був товстіший і багатший, чекали цієї ночі нападу.

І раптом доктор відчув пахощі смаженого. Вони побачили будинок на колесах. То був балаганчик дядечка Брізака. У його мандрівній трупі виступав канатоходець Тібул. Доктор Гаспар нічого не сказав про те, що сталося з Тібулом. Змовчав він також про ляльку наслідника Тутті.

Людина, яка відчинила двері доктору, була старим клоуном цього балаганчика. Звали його Августом. Він розказав, що гвардійці хотіли схопити їх сьогодні. Коли Август покликав свою дочку Суок, доктор побачив, що вона – копія ляльки наслідника Тутті!

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Частина третя

СУОК

Розділ VIII

ВАЖКА РОЛЬ МАЛЕНЬКОЇ АКТРИСИ

Доктор Арнері нічого не розумів. Тут, у балаганчику, лялька мала зовсім інший вигляд. Де ж ділась її колишня розкішна сукенка. Дівчинка була в блузі з синім матроським коміром, стареньких черевичках на босу ногу. Але в такому вигляді вона все одно була красивою.

Раптом у балаганчик увійшов негр. Він схопив ляльку, підняв її в повітря і почав цілувати. То був Тібул, хоч Суок і її батько ще не розуміли цього.

Доктор Гаспар нашвидку пояснив Тібулові, що повинен вертатися в Палац з лялькою, яка зникла, а Суок дуже схожа на неї. Негр вийняв з кишені пляшечку, одкоркував її і почав лити на себе якусь рідину. За секунду сталося чудо: негр став білим. Тепер уже Суок розцілувала Тібула, бо впізнала його.

Потім Тібул сказав Суок, що вона мусить виконати роль ляльки Тутті. Дівчинка мала проникнути до Просперо і визволити його. Тібул розповів про підземний хід, який починається у каstrулі в палацовій кухні. Дівчинка вдягла свою найкращу сукню і поїхала з доктором. А Тібул загорнувся в плащ, надів широкий капелюх, темні окуляри і великий приставний ніс. Він пішов у місто.

А доктор Гаспар побачив собаку, яка боролася з людиною за щось рожеве, гарне й незрозуміле. Людина перемогла, вихопила здобич і побігла саме в той бік, звідки їхав доктор. Чудна людина тримала дівчинку з чорними ранами на грудях. "Це я!" – закричала Суок. А доктор Гаспар впізнав у ньому вчителя танців Раздватричі.

Розділ IX

ЛЯЛЬКА З ДОБРИМ АПЕТИТОМ

Наслідник Тутті очікував прибуття ляльки. А коли побачив екіпаж з доктором, то

дуже зрадів. За хвилину лялька була вже в палаці. І вона йшла без будь-чєї допомоги. Суок прекрасно грала свою роль! Вона відчувала, що роль їй удається. Вона не боялася. Їй навіть подобалася ця гра. Набагато дужче хвилювався доктор Гаспар.

Суок побачила худенького, схожого на злу дівчинку Тутті. Дівчинка добре знала, хто такий Тутті і хто такі Три Товстуни.

Коли вона йшла в палац, то думала, що наслідник Тутті буде їй осоружним. Але ніякої огиди вона не відчула. Скоріше їй було приємно, що вона його побачила.

Доктор Гаспар сказав насліднику, що полагодив ляльку, і вона тепер вмє ще й розмовляти, складати пісеньки і танцювати. І тут маленька актриса Суок почала співати пісню перед величезною публікою, яка спостерігала за всім, що відбувалося. Лялька проспівала пісеньку й зробила реверанс. Зал захоплено зітхнув. Всі заворушилися, закивали головами, зацмокали язиками.

До залу ввійшли Три Товстуни. Скупчення публіки могло видатись їм неприємним – всі кинулися до виходів. І от Суок і доктор Гаспар стояли перед Трьома Товстунами.

Товстуни мовчки оглянули ляльку. Сяучий вигляд наслідника Тутті навів їм добрий настрій. Один з Товстунів сказав, що доктор має право вимагати нагороду. Доктор попроси дарувати всім полоненим життя і волю, тобто відмінити страту зовсім і спалити плахи. Другий Товстун сказав, що це прохання злочинне, доктор не смє вимагати таких речей. Тоді Гаспар тихо сказав Суок, щоб вона умерла. Дівчинка при творилася, що їй погано, а доктор сказав, що лялька дуже чутлива і може втратити своє життя. Тутті розплакався і Три Товстуни мусили погодитися на прохання доктора. Помилування було оголошено. Щасливий доктор Гаспар поїхав додому.

Суок залишилася в Палаці Трьох Товстунів. Тутті вийшов з нею в сад. Від щастя він нічого не помічав. А коли хлопчик почав їсти тістечка, Суок теж захотілося. Хлопчик не здивувався, що лялька їсть, а от слуга, який здалека слідкував за наслідником, дуже здивувався. Та потім він подумав, що це йому привиділося через спеку. Коли у тиші дівчинка почула звук годинника і спитала Тутті, що це таке, хлопчик відповів, що це б'ється його залізне серце.

Розділ X

ЗВІРИНЕЦЬ

О другій годині наслідника Тутті покликали у класну кімнату. Це був час уроків. Суок залишилася сама. Ніхто, звичайно, не підозрював, що Суок – жива дівчинка. Вона планувала, як звільнити Просперо, і вирішила зробити це вночі. Дівчинка знала, що залізна клітка зі зброярем Просперо стоїть у звіринці наслідника Тутті.

Наслідникові не показували живих дітей. Тим людям, які його оточували, заборонялося посміхатися. Посміхалася тільки лялька. Але посмішка ляльки не здавалася Товстунам небезпечною. І, крім того, лялька мовчала. Тутті нічого не знав про народ, про злидні, про голодних дітей, про фабрики, шахти, тюрми, про селян, про те, що багаті примушують бідняків працювати і забирають собі все зароблене їхніми худючими руками. Три Товстуни хотіли виховати злого жорстокого наслідника. Його позбавили товариства дітей і звели для нього звіринець. Але справа склалася не так, як

того хотіли Товстуни. Наслідник Тутті старанно вчився, але не ставав жорстоким.

Товариство ляльки Тутті полюбив більше за товариство звірів. Після уроків вони знову зустрілися. Суок почала розказувати йому, що їй снився дивний сон про те, що вона жива дівчинка і була цирковою актрисою. Суок розповідала про бідність, про суворе злиденне життя, про велике місто, про гімнаста Тібула і зброяра Просперо, про те, що робітники, шахтарі, матроси хочуть повалити владу багатіїв і товстунів. Потім вона сказала, що вміє виконувати мелодії на абрикосових кісточках і навіть на ключі. Тутті сказав, що має ключ. Він висів у нього на шиї. Ключик, який відмикав одну з кліток звіринця, дав йому канцлер. Суок просвистіла чудову пісеньку, тримаючи ключ догори дірочкою біля губів, складених в трубочку. Наслідника це так захопило, що він навіть забув про ключик, який йому доручили зберігати. Ключ лишився в Суок.

Вночі Суок пробиралася до звірництва, а охоронець подумав, що йому просто наснилася лялька Тутті. Дівчинка не боялася звірів, бо люди, які виступають у цирку, взагалі не боязкі. Вона побоювалася тільки, що який-небудь звір прокинеться від її кроків і світла ліхтаря, зареве і розбудить вартового. Раптом з однієї клітки хтось почав кликати її. Він не був схожий на людину і говорив, що чекав Суок, а тепер уже помирає. Він простяг свою волохату руку і дав Суок дерев'яну дощечку, на якій щось було написано. Суок сховала дощечку, а істота померла.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Частина четверта

ЗБРОЯР ПРОСПЕРО

Розділ XI

ЗАГИБЕЛЬ КОНДИТЕРСЬКОЇ

У звіринці знявся гамір, і гвардієць—охоронець прокинувся. Звірі рикали, пищали, били хвостами по залізних прутах, птахи лопотіли крилами. Гвардійці оглянули всі клітки. Все було в порядку, тільки на дереві сиділо щось схоже на папугу. Гвардійці уже хотіли його зняти, та з'явився головний наглядач звіринця і наказав не чіпати. Зоолог задер голову. Він теж побачив щось рожеве серед листя і сказав, що це його папуга Лаура!

Потім сталося найкумедніше. Зоолог поліз на дерево та раптом виявив, що то не папуга. Він налякався і впав, а гвардійці втекли.

У цей час в палаці почалася веремія. Три Товстуни за чверть години до появи на дереві таємничого папуги одержали неприємні вісті: у місті заворушення. Як і завжди, від тривоги Три Товстуни почали жирніти. На очах Державної ради кожен з них поважчав на чверть фунта. Раптом зі звіринця долинув крик зоолога. Весь уряд помчав у парк, по алеях до звіринця.

І коли до звіринця лишилося кроків десять, із-за залізної огорожі, спокійно, твердими широкими кроками вийшла величезна людина.

У цьому блиску, рудоголова, з палаючими очима, в розідраній куртці, вона йшла, як

грізний привид. Однією рукою вона тримала за ошийника, скрученого з обривка ланцюга, пантеру. Звір стрибав, вищав, звивався. На другій руці людина несла дівчинку в ясній рожевій сукні. То йшов Просперо. Він випустив звіра. Пантера, розмахуючи хвостом, величезними стрибками погналася за втікачами.

Суок зіскочила з руки зброяра. Вона повела Просперо на кухню. У кондитерській саме готували якийсь особливий компот до завтрашнього обіду на честь повернення ляльки наслідника Тутті. Зброяр мав пістолі, тож усі кухарі стояли з піднятими руками. Просперо розшукував головну каструлю. В ній був порятунок його і порятунок маленької його рятівниці.

Те, що шукали, знайшлося.

Зброяр вліз у каструлю. Суок не встигла. Пантера, завершуючи свою страшну прогулянку по парку й палацу, з'явилася тут. Вона теж кинулася в каструлю. Тут же вбігли гвардійці. Вдарив постріл. Це Просперо, тікаючи вниз по підземному ходу, вистрілив у пантеру, що летіла за ним. Гвардійці обступили каструлю, а потім витягли мертвого звіра, що застряв у дірі. А Суок уже раділа: вона визволила зброяра Просперо. Дівчинку зловили і відвели до Трьох Товстунів...

Розділ XII

УЧИТЕЛЬ ТАНЦІВ РАЗДВАТРИЧІ

Зранку зал учителя танців Раздватричі був переповнений. Багатії ще не знали, що гімнаст Тібул шикує в полки бідний, голодний робочий люд. Пара за парою підходили безтурботні і самовдоволені люди до будинку Раздватричі, а згодом почалися танці. І в самому розпалі танців по вчителя приїхали три гвардійці з Палацу Товстунів. Раздватричі був радий, що його покликали в палац. Він прихопив з собою ящик з речами.

Пригоди в дорозі були досить дивні. Весь час удалині бахкали постріли. Схвильовані люди юрмилися біля брами. Іноді вулицею перебігали два-три ремісники з пістолями в руках. Люди кричали: "Геть Трьох Товстунів! Ми не хочемо служити багачам! Хай живе народ!" Словом, була велика тривога. У повітрі пахло порохом.

І нарешті сталась остання пригода. Десять гвардійців, які перейшли на бік народу, перегородили дорогу трьом своїм товаришам, що везли Раздватричі. Раздватричі налякався і знепритомнів. Коли він прийшов до тями, то побачив, що його картонна коробка була розбита. Його чудові костюми, його романи і перуки валялися в пилі на бруку. А найголовніше було вкрадене. Тим часом три вершники летіли щодуху до Палацу Трьох Товстунів. Їхні коні до сутички належали трьом гвардійцям, що везли вчителя танців Раздватричі. Переможці знайшли у коробці Раздватричі щось рожеве, загорнуте в марлю. Тоді троє з них миттю скочили на відвойованих коней і помчали. Попереду летів голубоокий гвардієць, притискаючи до грудей щось рожеве, загорнуте в марлю. На капелюсі в гвардійця була червона кокарда. Це означало, що він перейшов на бік народу.

Розділ XIII

ПЕРЕМОГА

Опишемо ніч, яка передувала цьому ранкові. Цієї ночі зброяр Просперо втік з Палацу Трьох Товстунів, цієї ночі Суок була спіймана на місці злочину. Крім того, цієї ночі троє людей з прикритими ліхтарями ввійшли у спальню наслідника Тутті. Вони влили у його вухо каплі, які мали подіяти таким чином, що хлопчик мав проспати три дні. У кімнаті під час цього був черговий вихователь, але він сховався на кріслі і вдавав, що його немає. Коли троє невідомих зникли, вихователь підвівся і підійшов до ліжка. Хлопчик спав непробудним сном.

Зранку ляльку, яка виявилася дівчинкою, суд присудив до смерті, а Тутті приспали для того, щоб він своїми слізьми не пом'якшив страшного вироку.

Суок не думала про свою долю. Дівчатка її віку не бояться небезпеки. У цей час до палацу примчали три гвардійці. Один з них, голубоокий, віз якийсь таємничий паунок, з якого звисали ноги в рожевих черевиках. Під'їжджаючи до мосту, де стояла варта, вірна Трьом Товстунам, ці гвардійці зірвали з своїх капелюхів червоні кокарди. Це було потрібно для того, щоб варта їх пропустила.

І от настала для Суок остання година. Три Товстуни чекали на неї в Залі Суду. Та коли дівчинку вели, на гвардійців хтось напав і врятував її.

Товстуни нетерпляче ждали в Залі Суду. Вони самі хотіли судити ляльку. Довкола сиділи чиновники, радники, судді й секретарі. Нарешті довгождані з'явилися. Три гвардійці ввійшли в зал. Один тримав на руках дівчинку. Дівчинка була смертельно бліда, і її лукаві сірі очі згасли. Перший Товстун спитав, де ж канцлер, що пішов по дівчинку, і дістав відповідь, що у канцлера стався розлад шлунка.

Суд почався, та чомусь Суок не хотіла відповідати на жодне запитання. Привели свідка—зоолога. Він повідомив про те, як, вибравшись на дерево, побачив між гілками ляльку наслідника Тутті. Зоолог запропонував викликати в Зал Суду свідками деяких своїх чудових папуг. Згодом червонобородий папуга розповів, що Суок у звіринці спершу зустріла чудовисько, яке говорило людським голосом. Це був Туб. І він помер. А потім дівчинка визволила Просперо, бо мала ключ.

Обманщицю Суок засудили до смерті: її мали розірвати звірі. Та Суок навіть не поворухнулася, коли лунав вирок.

Все зборище посунуло у звіринець. Три Товстуни, радники, чиновники й інша палацова знать повсідалися на трибуні. Вона була захищена ґратами.

Коли до дівчинки випустили тигрів, звірі чомусь не кинулися а неї. А дівчинка просто лежала. Тоді всі побачили, що це була не жива дівчинка, а лялька — пошматована, стара, непотрібна лялька.

Зборище мовчало хвилин п'ять. І мовчанка була порушена зовсім несподівано: над звіринцем у блакитному небі вибухнула бомба. Всі глядачі гепнулися носами в дерев'яну підлогу трибуни. Одразу вибухнула друга бомба.

Парк наповнився гамором, криками, пострілами. Заколотники вдерлися в парк. Вся компанія кинулася тікати із звіринця. З усіх боків наступали люди. Їх було безліч. Це йшов народ, який сьогодні переміг. Гвардійці змішалися з ним. Червоні кокарди сяяли на їхніх капелюхах. Робітники були теж озброєні.

Три Товстуні побачили, що рятунку нема. Щільна, схвильована, строката стіна обступила Товстунів. Люди розмахували червоними прапорами, киями, шаблями, махали кулаками. І тут почулася пісня.

Тібул у своєму зеленому плащі, з головою, перев'язаною ганчіркою, крізь яку просочувалася кров, стояв поруч Просперо. Вони заспівали, а тисячі людей підхопили пісню. Це була пісня народу, який перемиг своїх гнобителів.

Величезний натовп багатіїв тікав у гавань, щоб сісти на кораблі і відплисти з країни, де вони втратили все. Але тут їх оточили матроси. Багатії були заарештовані.

Товстунів повели в головний зал палацу, щоб показати народові. Люди юрмилися, лізли один одному на спину, сміялися, жартували. Деякі плакали від щастя.

Люди глянули на годинник, який висів між двома колонами, у глибокій ніші. Це був великий дубовий ящик з різьбленими й емальованими прикрасами. Посередині темнів диск з цифрами. І раптом дубові двері ящика розчинилися. Ніякого механізму всередині не було, вся машина годинника була виламана. І, замість мідних коліщат та пружин, у цій шафі сиділа рожева, блискуча і сяюча Суок.

Голубоокий гвардієць вийняв дівчинку із шафи. Це був той самий голубоокий гвардієць, який викрав ляльку наслідника Тутті з коробки вчителя танців Раздватричі. Він привіз її в палац, він звалив ударом кулака державного канцлера і гвардійця, що волів бідну живу Суок. Він заховав Суок в годинникову шафу і підмінив її мертвою, подертою лялькою.

Усі вітали дівчинку, а здалеку поспішав, пробиваючись крізь натовп, маленький, усміхнений доктор Гаспар...

Трьох Товстунів загнали в ту саму клітку, в якій сидів зброяр Просперо.

ЕПІЛОГ

Через рік було велике і веселе свято. Народ справляв першу річницю визволення з-під влади Трьох Товстунів.

На Площі Зорі був влаштований спектакль для дітей. Тисячі дітей очікували появи Суок. І в цей святковий день вона виступала не сама, а з братом. А раніш він був наслідником Тутті. Після спектаклю Суок і Тутті були засипані квітами.

Суок вийняла маленьку дощечку з кишені своєї нової сукні і щось прочитала дітям. Наші читачі пам'ятають цю дощечку. Однієї страшної ночі, конаючи, таємнича людина, схожа на вовка, передала їй дощечку з печальної клітки в звіринці.

Ось що було написано на ній:

"Вас було двоє: сестра і брат – Суок і Тутті. Коли вам минуло по чотири роки, вас викрали з рідного дому гвардійці Трьох Товстунів. Я – Туб, учений. Мене привезли до палацу. Мені показали маленьку Суок і Тутті. Три Товстуні сказали так: "Ось бачиш дівчинку? Зроби ляльку, яка не відрізнялася б од цієї дівчинки". Я не знав, для чого це було потрібно. Я зробив таку ляльку. Я був великим вченим. Лялька повинна була рости, як жива дівчинка. Суок міне п'ять років, і ляльці теж. Суок стане дорослою, гарненькою і сумною дівчинкою, і лялька теж буде такою. Я зробив цю ляльку. Тоді нас розлучили. Тутті лишився в палаці з лялькою, а Суок віддали мандрівному цирку в

обмін на папугу рідкісної породи, з довгою червоною бородою. Три Товстуни наказали: "Вийми серце хлопчика і зроби йому залізне серце". Я відмовився... Мене посадили в клітку, й відтоді почали переконувати хлопчика, що серце в нього залізне. Він мусив вірити цьому й бути жорстоким і суворим. Я просидів серед звірів вісім років! Я обріс шерстю, і зуби мої стали довгими і жовтими, але я не забув про вас. Я прошу вас – простіть мені. Ми всі були знедолені Трьома Товстунами, пригноблені багатіями й пожадливими ненажерами. Прости мені, Тутті, – що мовою знедолених означає: "Розлучений". Прости мені, Суок, – що означає: "Все життя..."

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу